

ფინანსები, ბანკები, პირები

კომერციული ბანკების ოპერაციების ბანკოთმარების პრობლემები თანამედროვე ფულად ბაზარზე

გიორგი მოლოდინი
სტუდენტორანტი

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ისეთი მნიშვნელოვანი ღონისძიებები, როგორიცაა: ანაბრების დაზღვევის სისტემის დანერგვა, ასევე სპეციალიზებული განვითარების ბანკის შექმნა, რაც საბოლოო ჯამში წარმოების რეალური სექტორის სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის გამოხატულებად იქნება აღქმული. ასეთად გვესახება საქართველოში შექმნილი საპარტნიორო ფონდის სპეციალიზებულ-საინვესტიციო ბანკად გარდაქმნა, რაც ქვეყნის ეკონომიკის აუცილებელი დარგების ხელშეწყობი ინსტრუმენტი გახდება.

საკვანძო სიტყვები: კომერციული ბანკები; განვითარების პრობლემები; საბანკო ოპერაციები;

ძირითადი ნაწილი

საბაზრო რეფორმების დაწყებასთან ერთად ეროვნული საბანკო სისტემის გარდაქმნასაც დაედო საფუძველი. საქართველოს საბანკო სისტემის აგებისას უპირატესობა არა ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე, არამედ საკრედიტო ბაზარზე იქნა მინიჭებული, რომლის მეშვეობით იგეგმებოდა ფულადი რესურსების გადანაწილება. 1998 წლის კრიზისის შემდეგ, საქართველოს კომერციულმა ბანკებმა პრაქტიკულად ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე შეწყვიტეს საქმიანობა და საკუთარი საქმიანობის დივერსიფიცირებას შეეცადნენ.

უპირველეს ყოვლისა, „მუშა“ აქტივების წილი იქნა ამაღლებული, რადგანაც სხვა ბანკებში საკორესპონდენტო ანგარიშებზე ფულადი სახსრების არსებობას მოგება მხოლოდ ინფლაციის მაღალი დონის პირობებში მოჰქონდა. ეროვნული ფულადი ბაზრის სტაბილიზაციისას კომერციულმა ბანკებმა მოგების მიღების ახალი წყაროები მიიღეს, რამაც ფულადი სახსრების ფინანსური სექტორიდან ეკონომიკის რეალურ სექტორში გადაადგილებისაკენ წაგვიყვანა.

მეორეს მხრივ, კომერციულმა ბანკებმა წარმოების გრძელვადიანი კრედიტების დონის გადიდების მცდელობა განიზრახეს. კრედიტების მიწოდებისადმი ინტერესი შეიძლება შემდეგი სახით იქნეს განმარტებული: საერთო ეკონომიკური სიტუაციის გაუმჯობესებისას კომპანიები საკუთარი წარმოების განვითარებას ეცდებიან, შესაბამისად კი გრძელვადიანი სესხები უფრო რისკიანია, მოკლევადიან სესხებთან შედარებით, და გრძელვადიანი სესხების მიხედვით შემოსავლიანობა მოკლევადიან კრედიტებთან შედარებით, მნიშვნელოვნად დაბალია, კომერციულმა ბანკებმა ტენდერებზე დაიწყეს ორიენტირება.

ბოლო პერიოდში ქვეყნის ფულად ბაზარზე განხორციელდა რიგი ძალიან არსებითი ცვლილებები: ერთი მხრივ, გაიზარდა ინვენსტიციები და შემცირდა ჩრდილოვანი ოპერაციები, მეორე მხრივ, ქვეყნის ფულად ბაზარზე მონაწილეებს შორის უნდობლობა ყოველთვის არსებობდა.

ქვეყნის ფულადი ბაზრის განვითარების მაღალი ტემპების მიუხედავად, საქართველოს ფულად ბაზარში ინვესტიციები დიდი არ არის და დღეისათვის ქვეყნის ფულადი ბაზარი ლიკვიდობის უკმარისობას განიცდის.

ჩვენი მოსაზრებით, უცხოელი ინვესტორების ქართულ ბაზარზე გასვლის ხელშემშლელი პრობლემებია :

- ჩამორჩენა საქართველოს ფულადი ბაზრის ინფრასტრუქტურის განვითარებაში;

- მაღალი ტრანზაქციული ხარჯები ფულად ბაზარზე;

- ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის არასრულყოფილება, რომელიც საფონდო ბაზარზე ინვესტირებასთან მიმართებაში საქმიანობის სხვადასხვა ასპექტებს არეგულირებენ.

მიუხედავად რიგი პოზიტიური ცვლილებებისა, რომლებიც ბოლო პერიოდში განხორციელდა, ფულად ბაზარზე საბანკო ოპერაციების სეგმენტში ჯერ კიდევ რიგი პრობლემები არსებობს:

- მეანაბრეების მხრიდან ბანკებისადმი უნდობლობის არსებობა;

- მაღალი განაკვეთები საკრედიტო ოპერაციების მიხედვით;

- გარკვეული საკრედიტო რისკების არსებობა. საბანკო სექტორის განვითარების მთლიანი პერიოდის განმავლობაში საკრედიტო ინსტიტუტების აქტივებსა და ვალდებულებებს შორის დისპროპორცია აღინიშნება, რაც საბანკო სექტორის ლიკვიდობაზე ზემოქმედ ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. ჩამოყალიბებული სიტუაციის გაუმჯობესებისთვის ლიკვიდობის მართვის ინტრუმენტების შემდგომი შემუშავებაა საჭირო;

- პრობლემურ კრედიტებთან მუშაობის სფეროში არასრულყოფილი ნორმატიულ-სამართლებრივი სისტემა;

- რიგი ისეთი ბანკების არსებობა, რომლებიც საკუთარი მფლობელობის ფულადი სახსრების მიწოდებაზე არიან ორიენტირებული;

- საქართველოში საკრედიტო ორგანიზაციების არათანაბარი განაწილება. ზოგიერთ რეგიონებში ფილიალური ქსელი პრაქტიკულად არ არსებობს;

- ფინანსური ინსტიტუციების „გამჭირვალობა“ და მათ შორის ურთიერთნდობის დაბალი დონე;

- ბაზრის მონაწილეებს შორის ურთიერთუნდობლობა ფინანსური ინფრასტრუქტურის უფრო სრულად გაშლისთვის წინააღმდეგობად რჩება, რამაც შეიძლება კრიზისულ სიტუაციამდე მიგვიყვანოს. ჩამოყალიბებული სიტუაციების შედეგად ბანკების უმეტესობა რისკების შეფასების სისტემის ცვლილებისაკენ გადაიხარა, რამაც ბანკთაშორის ბაზარზე საკრედიტო ლიმიტების შემცირებამდე, ზოგჯერ კი სრულად დახურვამდე მიგვიყვანა.

ასევე საჭიროა აღინიშნოს, რომ ბოლო პერიოდში ქვეყნის ფინანსურ სექტორში რიგი პოზიტიური ტენდენციები (ცვლილებები) განხორციელდა, ისეთები როგორიცაა საბანკო სექ-

ტორის გაკონტროლების განხორციელების ახალი უფრო სრულყოფილი ინსტიტუტებისა და მექანიზმების ჩამოყალიბება. მაგალითად, ისეთი ინსტიტუტების, როგორიცაა საქართველოს ეროვნული (ცენტრალური) ბანკის საკუთარი ობლიგაციების დანერგვა დადებით ნიშანთვისებად გვესახება, რამდენადაც, პირველ რიგში, ჩამოყალიბდა კიდევ ერთი მიმზიდველი, უზრუნველყოფილი და თითქმის ურისკო ფულადი ბაზრის ინსტიტუტები, ხოლო მეორე მხრივ, მოცემული ობლიგაციების გამოყენებამ ფულადი ბაზრის განმტკიცებას და საბანკო სისტემის სტაბილიზაციას უნდა შეუწყოს ხელი.

ჩვენი მოსაზრებით, ქვეყნის საბანკო სისტემის გაუმჯობესების მიზნით კიდევ მნიშვნელოვანი მთელი რიგი ღონისძიებებია განსახორციელებელი, მათ შორის ანაბრების გარანტირების სისტემის დანერგვა. საბანკო ანაბრების დაზღვევის (თუნდაც სახელმწიფოებრივი) სისტემის ჩამოყალიბება, რაც მეანაბრებთან ფულადი რესურსების შემონატანების გადიდების საწინდარი იქნება, თუნდაც იმ მოსაზრებიდან გამომდინარე, რომ ანაბრების დაზღვევის შესახებ კანონის მიღება სახელმწიფოს მხრიდან არც ისე დიდი, მაგრამ მაინც გარკვეული გარანტიის მიღების საფუძველი გახდება.

ზემოთაღნიშნული საკითხების დაჯამებით, ავლნიშნავთ, რომ საბანკო სექტორის სრულყოფას ხელი შეიძლება შეუწყოს შემდეგმა კომპლექსურმა ღონისძიებებმა:

- ბანკებს შორის კონკურენციის განვითარებისთვის უფრო კეთილსააღრველი პირობების შექმნა;
- ფინანსური ინსტიტუტების გამჭვირვალობის ამაღლება;
- გაცემული კრედიტების მიხედვით საპროცენტო განაკვეთების შემდგომი შემცირება;
- მიწოდებადი საბანკო მომსახურების ბაზრის განვითარება და სრულყოფა;
- ნორმატიულ-სამართლებრივი (კერძოდ პრობლემური კრედიტების მუშაობასთან დაკავშირებული) ბაზის სრულყოფა;
- რეალური სექტორის დაკრედიტების პროცესში ჩართული კომერციული ბანკებისათვის ცენტრალური ბანკის მხრიდან

უფრო იაფი საკრედიტო რესურსების მიწოდება;

- საკრედიტო რისკებისა და მისი შეფასების მართვის მიხედვით რიგი ეკონომიკური ნორმატივების შემუშავების გზით საკრედიტო რისკის მინიმიზაცია;

- „განვითარების“ სპეციალიზებული ბანკების შექმნა, რომლებიც მთავრობის მიერ დამუშავებული პროექტების არჩევითა და შესრულებით იქნებიან დასაქმებულები.

საბანკო კრედიტების წარმოების რეალურ სექტორში მოზიდვის კიდევ ერთი ხერხი, ჩვენი მოსაზრებით, საკრედიტო რისკების მინიმიზაციაა. საკრედიტო რისკის ეფექტიანად მართვისთვის, რეალურ სექტორში ფუნქციონირებადი მსესხებლის კრედიტუნარიანობის შეფასების სისტემის სრულყოფაა საჭირო, რომელიც შემდეგი მიმართულებით უნდა განხორციელდეს:

- ქვეყნის პირობების შესაბამისი კრედიტუნარიანობის შეფასების სანყისი პარამეტრების განსაზღვრა;

- კომერციული ბანკების მიერ კრედიტუნარიანობის ძირითადი და დამატებითი მაჩვენებლების არჩევისადმი ერთიანი სტანდარტების შემუშავება;

- კრედიტუნარიანობის მაჩვენებლებთან მიმართებაში ერთიანი ორიენტირების შემუშავება.

„განვითარების“ სპეციალიზებული ბანკების შექმნა, ჩვენი მოსაზრებით, შეიძლება წარმოების რეალური სექტორის სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის გამოხატულებად იქნეს აღქმული. მაგალითად, მთავრობა ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი დაკრედიტების პროექტების დამუშავებით იქნება დაკავებული, ხოლო სპეციალიზებული ბანკები კი - აღნიშნული პრობლემების განმხორციელებლები იქნებიან. ამასთან რეალური სექტორის დაკრედიტებისას, რისკების მართვასთან მიმართებაში შესაბამისი ღონისძიებები, აგრეთვე ფულადი სახსრების ფასობრივი გამოყენებაზე კონტროლი უნდა იქნეს განხორციელებული.

ქვეყნის საბანკო სისტემის სტაბილურობაზე უშუალოდ ზემოქმედ კიდევ ერთ ფაქტორად გვესახება - განუჭვრეტადი

ეკონომიკური სიტუაცია. სწორედ აღნიშნული მიზეზების გამო ბანკების უმეტესობა საკუთარი მსესხებლების მოკლევადიან დაკრედიტებას ანიჭებენ უპირატესობას. ამაში შეიძლება კვლავ საბანკო სისტემის წარმოების რეალურ სექტორთან ურთიერთკავშირის არარსებობა დავინახოთ: ქვეყნის საწარმო კომპანიების უმეტესობას შემდგომი განვითარებისათვის სწორედ დაფინანსების გრძელვადიანი წყაროები ესაჭიროებათ, რომ შექმნას ახალი ძირითადი ფონდები, სამუშაო ადგილები და გამოუშვას ახალი პროდუქცია

დასკვნა

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდონარე შემდეგი სახის დასკვნის გაკეთება არის შესაძლებელი:

სპეციალიზებული განვითარების ბანკის შექმნა შეიძლება წარმოების რეალური სექტორის სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის გამოხატულებად იქნეს აღქმული. მაგალითად, მთავრობა ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი დაკრედიტების პროექტების დამუშავებით იქნება დაკავებული, ხოლო სპეციალიზებული ბანკი კი - აღნიშნული პრობლემების განმხორციელებლები იქნებიან. ამასთან რეალური სექტორის დაკრედიტებისას, რისკების მართვასთან მიმართებაში შესაბამისი ღონისძიებები, აგრეთვე ფულადი სახსრების ფასობრივი გამოყენებაზე კონტროლი უნდა იქნეს განხორციელებული. ასეთად გვესახება საქართველოში შექმნილი საპარტნიორო ფონდის სპეციალიზირებულ-საინვესტიციო ბანკად გარდაქმნა, რაც ქვეყნის ეკონომიკის აუცილებელი დარგების ხელშემწყობი ინსტრუმენტი გახდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ცაავა გ.; ხანთაძე გ. - საბანკო მენეჯმენტი (თეორია, მეთოდები და პრაქტიკა), სახელმძღვანელო - თბილისი, გამომცემლობა „დანი“, 2015. – 800 გვ.
2. ცაავა გ. ხანთაძე გ. - საბანკო საქმე (სახელმძღვანელო). თბილისი, გამომცემლობა „დანი“, 2014, - 600 გვ.